

Työterveyslaitos

Antti Kasvio:

Yhteiskunnan ja työelämän muutokset sekä niiden vaikutukset tarvittavaan koulutukseen

***Esitys koulutustoimikuntien opintoiltapäivässä
18.5.2010***

Lähtökohdat

- Suomessa harjoitettu pitkään systemaattista koulutustarpeiden ennakointia
 - mm. OPM:n, Oph:n ja TEM:n piirissä
 - eri viranomaisten toimia koordinoidaan aiempaa tehokkaammin
- Viime aikojen teemoja
 - luova talous, hoiva-alan voimakas kasvu & vihreät työpaikat
- Ennakoinnin ongelmia
 - ennakoinnin lähtökohdat väistämättä melko konservatiiviset
 - olettamukset talouskasvusta, työvoiman kysynnän kehityksestä eri aloilla, poistumasta & näiden synnyttämistä koulutustarpeista
 - joitakin laadullisia lisäolettamuksia
- Todellinen kehitys ollut täynnä erilaisia yllätyksiä
 - 1980-luvun työvoimapulaennusteista 90-luvun alun taantumaa
 - digitaalisesta kumouksesta uuden talouden ekspansioon
 - uuden talouden finanssikuplan romahduksesta 2000-luvun kasvuun
 - entä millaisessa turbulenssissa nyt olemme?

Kaikki muuttuu

- Me eurooppalaiset olemme tottuneet olemaan yhteiskunnallisen modernisaatiokehityksen kärjessä
 - vauras, demokraattinen & oman sosiaalisen mallinsa pohjalta dynaamiseen kasvuun pyrkivä maanosa
 - olemme pyrkineet edelläkävijöiksi myös kv. ilmastopolitiikassa
- Entä nyt?
 - EU joutui statistiksi Kööpenhaminan ilmastoneuvotteluissa
 - markkinavoimien silmätikuksi Kreikan velkakriisin puhjettua
- Mitä edessä?
 - rankkoja sopeutustoimia eriasteisten protestien ja reaktioiden saattamana
 - talouskehityksen jähmettyminen ainakin tämän vuosikymmenen ajaksi
 - asemien radikaali heikentyminen muihin maailmantalouden keskeisiin toimijoihin verrattuna
 - entä miten käy eurooppalaiselle aateperinnölle ja sen kannatukselle muualla maailmassa?

Muutokset heijastuvat työelämään

- Talouskasvu ja työllisyyskehitys jäävät oleellisesti aiemmin ennakoitujen tasojen alapuolelle
 - perinteisesti oletettu noin 3 %:n trendikasvua ja siihen suhteutuvaa työllisyyden lisääystä
 - hyvä jos päästään jatkossa 1-2 %:n tasolle ja työllisyys ylipäättään lisääntyy
- Millä aloilla työpaikat lisääntyvät?
 - vihreän elvytykset voimavarat jäävät rajallisiksi
 - julkistalouden tasapainottaminen leikkaa rajusti julkissektorin työllistämismahdollisuuksia
 - kotimarkkinoiden kasvun hidastuminen vaikuttaa palvelualojen työllisyyteen
- Kansainväliset työvoimaliikkeet
 - kriisi lisää ulkomaalaisvastaisuutta kaikkialla Euroopassa
 - parhaat osaajat hakeutunevat dynaamisemmille alueille
- Polarisaatio
 - vahvimmat ryhmät turvaavat etunsa
 - syrjäytymisriskien hoitamiseen ei jää riittävästi resursseja

Entä me?

- Kyllähän me mutta nuo kauheat kreikkalaiset...
 - todellisuudessa Kreikan velkakriisi ollut vain jäävuoren huippu [ref](#)
 - mekin olemme ylittäneet kasvu- ja vakaussopimuksen rajat
- Entä jatko?
 - taantuma koetteli Suomea poikkeuksellisen jyrkästi [ref](#)
 - ikääntyminen kääntää työvoiman tarjonnan laskuun ja kasvattaa oleellisesti aktiiviväestöön kohdistuvaa huoltotaakkaa
 - tärkeimmät klusterit – metsä ja telekommunikaatio – siirtymässä muualle
 - valtiontalouden kestävyyslaskelmat eivät lupaa hyvää [ref](#)
 - vaikka markkinat luottavat vielä meihin [ref](#)
- Mitä on edessä?
 - hallitukselta odotetaan selkeitä suunnitelmia julkistalouden tasa-painottamiseksi lähivuosien aikana
 - myös ennakoitua hitaampaan kasvuun ja lyhyempiin työuriin varautuen
 - Suomen nykyistä asemaa velkakirjamarkkinoilla ei kannattaisi päästää heikkenemään

Mistä kaikki tämä johtuu?

- Vuoden 2008 kriisi
 - ryhdyttiin torjumaan laajalla julkisella velanotolla ja keskuspankkien poikkeuksellisen aktiivisilla toimilla
 - todennäköisesti esti taantumien syvenemisen lamaksi
 - mutta jätti teollisuusmaat moninkertaisesti kestävämpään tilanteeseen
- Kasvun resurssiperustan ja ympäristövaikutusten kestämyys ollut jo pitkään tiedossa
 - ongelma muuttunut akuutiksi modernien elin- ja kulutustapojen alkaessa levitä myös muualla
 - raaka-aineiden kallistuminen ja ruokakriisi ennen taantumaa
 - ilmastonmuutoksessa ollaan ehkä jo riskirajoilla [ref](#)
 - biodiversiteetin väheneminen pitkällä aikavälillä ehkä kaikkein suurin uhka
- Nyt myös taloudellinen perusta murenemassa
 - elämme tällä hetkellä selvästi yli varojemme
 - lainarahaa ei löydy jatkossa yhtä halvalla kuin tähän saakka

Löytyykö kehitykselle vaihtoehtoa?

- Kehittyvien maiden laaja resurssimobilisaatio ajanut maailmantalouden korkealle - $\sim 4\%$ - kasvu-uralle
 - voi jatkua vuosikymmeniä eteenpäin
 - edellyttäen että kasvun pullonkaulat (vesi, ruoka, energia) ja ympäristöriskit saadaan hallintaan
- Teollisuusmaiden rooli
 - talouskurin palauttamisesta uuden kasvun eturintamaan?
 - aiempi edelläkävijyys luo edellytykset kurssinmuutoksen toteuttamiseen
 - edellyttää isoja muutoksia innovaatiojärjestelmissä, yritysten liiketoimintastrategioissa ja yhteiskuntapolitiikassa
- Entä Suomi ja pohjoismaat?
 - Brundtlandin komissio lanseerasi kestävän kehityksen idean
 - globaalisti operoivat yritykset ja institutionaaliset sijoittajat
 - kurinalainen ja edistyksellinen yhteiskuntapolitiikka
 - hyvät edellytykset suunnannäyttäjän aseman omaksumiseen
 - onnistuminen heijastuisi tulevaan kasvu- & työllisyyskehitykseen

Työelämä muutoksen avainfoorumina

- Työ nyky-yhteiskuntien ehdoton ydininstituutio
 - työ & uralla eteneminen määräävät ihmisten aseman nyky-yhteiskunnissa
 - yhteiskunnallisia valintoja tuetaan tai vastustetaan niiden oletettujen työelämävaikutusten perusteella
 - työn tulevaisuudennäköalat nykyään poikkeuksellisen epävarmat
- Kestävyyden vahvistaminen avainstrategiaksi
 - myös työelämää ja sen vallitsevia järjestelyjä voidaan tarkastella kestäväen kehityksen termein
 - moniulotteisesti ottaen huomioon myös taloudelliset, sosiaaliset ja inhimilliset aspektit
- Mistä alamme?
 - voimme lähteä erittelemään nykyisten töidemme kestävyysvaajeita
 - sekä etsiä keinoja niiden vähentämiseksi
 - konkreettisiin parannuksiin systeemisellä otteella
 - eli kestävyiden eri aspektit samanaikaisesti huomioon ottaen

Tyvestä puuhun

- Eteneminen nykyisestä epävarmuudesta kestäväan työelämään tulee olemaan valtava urakka
 - hyvistä työtilaisuuksista kilpaillaan ankarasti ympäri maailman
 - pakko nousta kokonaan uusille materiaali- ja energiatehokkuuden tasoille
 - töiden sovittaminen myös ympäristövaikutusten osalta kestäväan kehityksen vaatimukseen
 - kaikkien työkäisten ja -kykyisten kansalaisten vetäminen mukaan aktiiviseen työelämään
 - työn tekeminen myös yksilöiden näkökulmasta mielekkääksi ja pitkäaikaisen osallistumisen mahdollistavaksi
- Työn maailma 2050 voi erota oleellisesti nykyisestä [ref](#)
 - vähemmän työtä korkeammilla tuottavuuden tasoilla
 - ihmisillä myös muita keskeisiä aktiviteetteja
 - kaikki organisaatiot enemmän tai vähemmän virtuaalisia
 - työtä juuri oikeaan tarpeeseen ajan & paikan rajoista riippumatta
 - ammatit profiileiltaan paljon nykyistä diffuusimmiksi

Lopuksi

- Kestävään työelämään eteneminen edellyttää kaikkien toimijoiden pyrkimysten tehokasta koordinaointia
 - yksittäisten työpaikkojen tasolta aina kansallisten työpoliittisten järjestelmien tasolle ja työolojen kv. sääntelyyn ulottuen
 - eri toimialojen ja osaamisalueiden erityispiirteet huomioon ottaen
- Työelämään valmistava koulutus on avainasemassa
 - valmistaako ammatillinen koulutus tulevia sukupolvia nykyisin riittävän hyvin kestävään työelämään?
 - entä ovatko jo työelämässä olevien ihmisten muutosvalmiudet riittäviä?
 - miten tarvittavat tulokset saadaan aikaan niillä resursseilla jotka vielä tulevat olemaan käytettävissämme?
- Voimmeko onnistua tässä urakassa muutoin kuin ylittämällä itsemme?
 - ei kannata jäädä päivittelemään vaan ryhtyä töihin

kiitos!